

Raziskovanje

Vizualno
opismenjevanje
skozi trajnost

Barbara Predan

Izobraževanje in raziskovanje na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje je članica Univerze v Ljubljani (UL ALUO) in je najstarejša ter vodilna nacionalna univerzitetna izobraževalna ustanova na področjih likovnih umetnosti, restavracije in oblikovanja. Na Akademiji izobražujemo kritično misleče ustvarjalce, usposobljene za samostojno ustvarjanje, raziskovanje in vodenje. Kot izobraževalna, raziskovalna in umetniška institucija smo zavezani h kritičnemu prepoznavanju in reševanju družbenih izzivov z namenom ustvarjanja sprememb in spodbujanja razvoja. Pri svojem delu se na podnebne in okoljske izredne razmere odzivamo tako, da aktivno sooblikujemo zeleni prehod v doseganju ničelnega ogljičnega odtisa. Dolgoročno stremimo k temu, da bo trajnostni razvoj postal sestavni del vseh aktivnosti na Akademiji in bo vključen v vse procese delovanja.

Študijski programi so oblikovani s poudarkom na individualnem delu s študenti v želji po čim večjem prenosu znanja in izkušenj strokovnega izobraževalnega kadra na študente. V izobraževalnem procesu se zato osredotočamo na:

- ↪ ustvarjalnost,
- ↪ inovativnost in praktično učenje,
- ↪ širši družbeni kontekst,
- ↪ transdisciplinarnost,
- ↪ izjemen poudarek na teoriji,
- ↪ kritično in samostojno mišljenje ter
- ↪ trajnostni pristop.

40 let visokošolskega izobraževanja v oblikovanju

Leta 1984 je na Oddelku za oblikovanje na takratni Akademiji za likovno umetnost po dolgih letih strokovnih prizadevanj zaživel visokošolski program oblikovanja. Ob ustanovitvi je Oddelek za oblikovanje pokrival študijski smeri industrijskega in grafičnega oblikovanja, z nadaljnjim razvojem visokošolskega izobraževanja v oblikovanju pa danes pet študijskih smeri (industrijsko oblikovanje, unikatno oblikovanje, grafično oblikovanje,

ilustracija in fotografija) skrbno in poglobljeno razvijata Oddelek za industrijsko in unikatno oblikovanje ter Oddelek za oblikovanje vizualnih komunikacij. Oba oblikovalska oddelka spodbujata razvoj nadarjenih posameznikov, usposobljenih za razvojnoraziskovalno oblikovalsko delo. S študijem študenti pridobijo znanja s širšega področja oblikovalskega mišljenja in vizualne pismenosti, kar jih opolnomoči za samostojno in inovativno delo, z zmožnostjo temeljitega koncipiranja najzahtevnejših nalog v timskem transdisciplinarnem sodelovanju ter kritične odgovornosti do družbeno-okoljskih vsebin.

Raziskovalni inštitut Akademije za likovno umetnost in oblikovanje

Raziskovalni inštitut Akademije za likovno umetnost in oblikovanje je vodilna organizacija za raziskovanje umetnosti, oblikovanje in kulturno dediščino. Naše raziskave obravnavajo pretekle, sedanje in nastajajoče prakse v umetnosti, oblikovanju ter konservatorstvu in restavratorstvu ter temeljijo na ustvarjalnih, kritičnomislečnih in inovativnih praksah. Med drugim se osredotočajo na aktualne, družbeno-okoljske in druge globalne izzive ter aktivno gradijo na sodelovanju med disciplinami. Raziskovalna dejavnost Akademije je gonilo sodelovanja z okoljem in vidno spodbuja mednarodno sodelovanje. Ena od prioritet Raziskovalnega inštituta na UL ALUO so tudi predstavitve in založništvo izsledkov raziskav.

V zadnjem triletnem obdobju posebej izstopa raziskovanje v polju trajnosti. Akademija se je namreč konec leta 2021 načrtno zavezala aktivni obravnavi podnebnih in okoljskih izrednih razmer. Kot prva slovenska izobraževalna institucija se je pridružila globalni iniciativi Univerz za delovanje k prehodu v brezogljivi svet, katere pobudnica je Zveza za trajnostno vodenje v izobraževanju. Danes UL ALUO aktivno sodeluje v enem raziskovalnem programu in 11 raziskovalnih projektih, ki neposredno obravnavajo trajnostne tematike. Med izstopajoče se uvrščajo projekti, ki jih vodimo in izvajamo z drugimi partnerji v programu UL za trajnostno družbo – ULTRA ter jih financirajo Republika Slovenija, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije in Evropska unija - NextGenerationEU.

V pilotu Naravni viri in hrana sodelujemo v projektu Urbano kmetijstvo za zeleni prehod v družbo pametne, trajnostne in vključujoče rasti, nosilna članica je Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani. Pod okriljem pilota Inovativna učna okolja izvajamo tri raziskovalne projekte, in sicer

Spodbujanje inovativnih učnih okolij pri učenju in poučevanju študentov tehnike o tematikah zelenega prehoda, nosilna članica je Fakulteta za elektrotehniko Univerze v Ljubljani, ter dva projekta nosilne članice Fakultete za strojništvo Univerze v Ljubljani, to sta Digitalni študijski program strojništva in projekt Odprti laboratorij. V pilotu Okoljske tehnologije izvajamo raziskovalna projekta Optimizirano študijsko okolje v Družbi 5.0: Razvoj modela merjenja okoljskih parametrov in njihovih učinkov na udeležence študijskega procesa za podporo prehodu v zeleno in trajnostno akademsko družbo ter projekt Dodajalne digitalne tehnologije za gradnjo kompozitnih elementov. Nosilna članica prvega projekta je Fakulteta za elektrotehniko Univerze v Ljubljani, drugega pa Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani. V pilotu Okoljska in digitalna pismenost pa poteka raziskovalni projekt Razvoj kompetenc (prihodnjih) vzgojiteljev za spodbujanje zelenega prehoda, trajnostnega razvoja in okoljske pismenosti v zgodnjem otroštvu. Nosilni partner projekta je Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani. Konec leta 2023 smo pridobili še projekt Izobraževalni ekosistem za pridobivanje digitalnih kompetenc pedagogov in študentov; z nosilnostjo na Univerzi v Ljubljani ga v partnerstvu začinjamo v letu 2024.

V programu UL za trajnostno družbo – ULTRA: Vseživljenjsko učenje in mikrodokazila pa je UL ALUO vodilni partner raziskovalnega projekta Zeleni dregljaj. Ta nastaja v sodelovanju s Filozofsko in Pedagoško fakulteto ter Fakulteto za elektrotehniko. Osnova raziskovanja je teorija dregljaja, ki temelji na razumevanju psihologije odločanja s ciljem širitve družboslovne perspektive v trajnostnem vedenju. Prednost zasnovanega projekta je v prepletu vedenjskih znanosti s pristopi oblikovalskega mišljenja, saj ta gradi na trajnem in inovativnem reševanju perečih vprašanj globalnega segrevanja ter pri posameznikih (v kontekstu trajnosti) spodbuja sprejemanje boljših odločitev. Hkrati pa ravno ta preplet znanj in pristopov lahko privede do novih zamisli in spremenjenih družbenih vrednot, kar dregljaju omogoči oprijemljiv in učinkovit način spreminjanja okoljskega vedenja. Cilj projekta je zato razviti program izobraževanja, ki bo temeljil na:

- ↪ pomenu in ciljih spodbujanja trajnostnega vedenja,
- ↪ možnostih uporabe zelenih dregljajev za spodbujanje trajnostnega vedenja,
- ↪ vedenjskem oblikovanju,
- ↪ psiholoških procesih, ki vplivajo na odločitev za trajnostno vedenje,
- ↪ učinkovitosti zelenih dregljajev in
- ↪ načinih njenega ovrednotenja.

Poleg programa ULTRA v trajnosti na UL ALUO sodelujemo tudi v dveh temeljnih raziskovalnih projektih, ki jih sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS), to sta projekta Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo – HEI-TRANSFORM z nosilnostjo na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani ter projekt Štukmarmorni oltarji v Sloveniji: materiali, ohranjanje, pomen, ki ga vodi Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine. Pri prvem (HEI-TRANSFORM) raziskovalci raziskujejo možnosti izboljšanja konkurenčnosti nepremične kulturne dediščine Slovenije z jasno usmeritvijo v prepoznavanje in vključevanje njenih potencialov v proces zelene preobrazbe. Pri drugem pa se raziskovalna skupina osredotoča na pripravo celovitega pregleda in znanstveno analizo izbranih slovenskih baročnih oltarjev z namenom poglobljenega poznavanja materialov in tehnik ter nadaljnjega razvoja trajnostnega konserviranja v obliki zmanjševanja uporabe organskih topil in na izbiro dolgotrajnih materialov z namenom podaljšanje njihove uporabe.

Med izjemne uspehe Raziskovalnega inštituta Akademije za likovno umetnost in oblikovanje pa se na prepletu znanstvenega in umetniškega raziskovanja nedvomno uvršča pridobitev prvega raziskovalnega programa z naslovom Vizualna pismenost z nosilnostjo na UL ALUO. Gre za prvi raziskovalni program na Univerzi v Ljubljani, ki enakovredno povezuje znanstveno in umetniško raziskovanje ter se med drugim ukvarja z vizualno pismenostjo v polju trajnosti. Ena od osrednjih nalog raziskovalnega programa sta identifikacija in opredelitev temeljnih načel vizualne pismenosti v obdobju po slikovnem obratu in t. i. digitalne reproduktibilnosti. Poudarek je na raziskovanju vpliva vizualne pismenosti v dialogu z novimi oblikami znanja, tehnologije, kulture, umetnosti, izobraževanja, politike, medicine, digitalizacije, komunikacijskih praks in diskurza. Reformulacija in preoblikovanje obstoječega znanja, umetnosti in tehnik ter vzpon novih, prehodnih in nedoločljivih teoretskih prizadevanj, ki še nimajo ustaljenega mesta v kartografiji vednosti, zahtevajo ustrezno prenovo metodoloških pristopov vizualne pismenosti z namenom sodelovanja pri miselnih izkustvih, kakor se porajajo na različnih področjih vednosti, kulture in politike.

Raziskovalni program se zato ne bo osredotočal le na kritično analizo z namenom ohranjanja ali nadaljevanja obstoječih dognanj v vizualni pismenosti, ampak bo usmerjen v razvijanje miselnih in praktičnih potencialov vizualne pismenosti na način, da se še v večji meri kot do zdaj odziva na izzive sodobnega sveta. Ta je preplavljen z ogromno količino dostopnih podatkov, vendar pa podatki sami na sebi še niso informacije. Za njihovo preoblikovanje v informacije jih je treba ustrezno obdelati,

postaviti v ustrezen kontekst in interpretacijo. Pomemben korak pri tem je vizualizacija podatkov, pri čemer pa izbor in način vizualne predstavitve podatkov močno vplivata na končno interpretacijo. Z raziskovalnim programom bomo v tesnem interdisciplinarnem in transdisciplinarnem dialogu s pomočjo znanstvenega in umetniškega raziskovanja preverjali, kako je vizualna pismenost zmožna obravnavati ključne in kompleksne probleme sodobnega sveta, kot so podnebne spremembe, neenakost, tehnološki napredek, dostop do informacij in ne nazadnje boj z dezinformacijami. Raziskovalni program Vizualna pismenost (P5-0452) na UL ALUO sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).